

ปริทัศน์การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ ในการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ

ศิรดา เขมานิภูฐาไท¹

วันที่รับบทความ: 1 กรกฎาคม 2567

วันที่แก้ไขครั้งสุดท้าย: 5 ธันวาคม 2567

วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 9 ธันวาคม 2567

บทคัดย่อ

การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเป็นปรากฏการณ์สำคัญในทางระหว่างประเทศ แต่การศึกษาในประเด็นดังกล่าวในทางรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเกิดขึ้นในภายหลัง บทความปริทัศน์ชิ้นนี้จึงต้องการสำรวจงานวิชาการที่นำเสนอการศึกษาปรากฏการณ์การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศโดยเน้นไปที่ความสัมพันธ์รัฐต่อรัฐ เป็นกรอบการศึกษาพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงปรากฏการณ์ดังกล่าวเข้ากับสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผ่านการให้ความสนใจต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐผู้รับและรัฐผู้ส่ง การมองนโยบายผู้ลี้ภัยและนโยบายแรงงานระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายของนโยบายการต่างประเทศ ซึ่งนำมาสู่การนำเสนอแนวคิดเรื่อง Migration Diplomacy หรือ การทูตของการโยกย้ายถิ่นฐาน และสุดท้ายคือการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐผู้รับและรัฐผู้ส่ง แม้กรอบการศึกษาโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐถูกท้าทายด้วยตัวปรากฏการณ์การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเองที่มีสถานะข้ามชาติ และการที่รัฐไม่อาจควบคุมการเคลื่อนย้ายของประชากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่กรอบการศึกษานี้มิได้ปฏิเสธข้อโต้แย้งดังกล่าว เพียงแต่นำการศึกษาพฤติกรรมของรัฐเพื่อประโยชน์ในการเติมเต็มความเข้าใจต่อปรากฏการณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อสร้างความเข้าใจต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และการทูตในมุมมองที่เชื่อมโยงกับประเด็นข้ามชาติที่ไม่ใช่ประเด็นดั้งเดิมในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คำสำคัญ: การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, เครื่องมือนโยบายการต่างประเทศ, รัฐผู้รับ, รัฐผู้ส่ง

¹ อาจารย์ ดร. คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200
อีเมล: sirada.khe@cmu.ac.th

Reviewing the Study of State-To-State Relations in International Migration

Sirada Khemanitthathai²

Received: 1 July 2024

Revised: 5 December 2024

Accepted: 9 December 2024

Abstract

International migration is a significant international affair. However, its study in political science and International Relations emerged after other disciplines. This review article, therefore, explores the study of international migration through the lens of state-to-state relations. It provides a fundamental framework for connecting this phenomenon to the field of International Relations, demonstrating this by focusing on interactions between receiving and sending states. Refugee and migrant worker policies are viewed as tools to achieve foreign policy goals. This perspective gives rise to the concept of migration diplomacy and the study of power relations between receiving and sending states. While this framework, which emphasizes state-to-state relations, faces challenges from the inherently transnational nature of international migration and states' limited ability to control population movements effectively, it does not dismiss these arguments. Instead, it underscores the study of state behavior to complement our understanding of the phenomenon and to develop insights into state-to-state relations from a perspective linked to non-traditional transnational issues in International Relations.

Keywords: International Migration, International Relations, Foreign Policy Goal, Receiving State, Sending State

² Lecturer, Ph.D., Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University
50200 E-mail: sirada.khe@cmu.ac.th

1. บทนำ

การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ (International Migration) เป็นปรากฏการณ์สำคัญในทางระหว่างประเทศ ซึ่งมีการศึกษาโดยใช้กรอบวิเคราะห์หลักเป็นสังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์ ซึ่งสองสาขาวิชานี้ศึกษาและสถาปนาองค์ความรู้อย่างหนักแน่นต่อปรากฏการณ์ดังกล่าวแล้ว ทั้งการอธิบายสาเหตุของการย้ายถิ่นฐาน ปัจจัยแรงผลักแรงดึงดูด (Push-Pull Factors) และรูปแบบการย้ายถิ่นฐาน อันเป็นรากฐานสำคัญต่อความเข้าใจในปรากฏการณ์ในทางเศรษฐศาสตร์เองได้เน้นไปที่การย้ายถิ่นฐานของแรงงานระหว่างประเทศโดยมีแนวคิดนีโอคลาสสิกเป็นกระแสหลัก และศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวในฐานะส่วนสำคัญของโลกาภิวัตน์ เนื่องจากโลกาภิวัตน์ของทุนและการผลิตนำไปสู่การเคลื่อนย้ายของประชากรและแรงงาน ซึ่งงานคลาสสิกของ Michael J. Piore (1979) อธิบายรูปแบบการเคลื่อนย้ายของแรงงานไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ต่อมาได้มีการศึกษารูปแบบการย้ายถิ่นฐานผ่านกรอบของความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจในระดับโลก ซึ่งทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างหนาแน่นที่ “Global City” หรือเมืองของโลก (Sassen, 1991) อันหมายถึงเมืองที่มีการกระจุกตัวของความมั่งคั่งสูงและมีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับโลก นอกจากนี้องค์ความรู้ทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยายังจำนวนมากเกิดขึ้นจากงานเชิงประจักษ์ที่ศึกษาลักษณะสังคมของผู้ย้ายถิ่นฐาน ชุมชนข้ามชาติ และอัตลักษณ์ด้านต่างๆของกลุ่มข้ามชาติเหล่านี้ โดยม้งานคลาสสิกของ Douglas Massey ที่พูดถึงความสำคัญของเครือข่ายทางสังคมข้ามชาติ (Transnational Social Networks) ในการเชื่อมระหว่างรัฐผู้รับและผู้ส่ง (Massey, 1987, 1998) ซึ่งทำให้แนวคิดเรื่องชุมชนข้ามชาติเป็นที่นิยมในการศึกษาการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ (Portes & Bash, 1985; Portes & Rumbaut, 1996; Sassen, 1996)

รัฐคือตัวแสดงหลักที่ถูกท้าทายในการศึกษาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ นักโลกาภิวัตน์นิยมมีความเห็นในทางเดียวกับนักเศรษฐศาสตร์สายคลาสสิกว่ารัฐมีบทบาทน้อย และรัฐอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของตลาดระหว่างประเทศ ทั้งในแง่ของสินค้า บริการ ทุน รวมถึงแรงงาน ในขณะที่งานด้าน “ภาวะข้ามชาติ” หรือ Transnationalism นั้นท้าทายอำนาจอธิปไตยและลดทอนความเข้มแข็งของรัฐชาติ ให้ความสำคัญต่อชุมชนข้ามชาติ (Koslowski, 1999) ซึ่งเกิดจากการเคลื่อนย้ายของผู้คนข้ามพรมแดนที่นำพาความคิด วัฒนธรรม อัตลักษณ์ และสำนึกในตัวตนติดตัวไปด้วย นอกจากนี้ การศึกษาภาวะข้ามชาติในการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศยังนำเสนอแนวคิดที่ท้าทายแนวคิดความเป็นพลเมืองของรัฐ เช่น งานของ Yasemin Soysal (1994) ที่พูดถึง Post-national Membership อันหมายถึงสมาชิกของสังคมที่พ้นจากความเป็นชาติ งานของ Rainer Bauböck (1994) ที่ใช้คำว่า

ความเป็นพลเมืองข้ามชาติ (Transnational Citizenship) และงานของ David Jacobson (1996) ที่นำเสนอว่าการย้ายถิ่นฐานข้ามชาติกระทบกับแนวคิดความเป็นพลเมืองและความเป็นรัฐ ทั้งหมดนี้ มองว่าการย้ายถิ่นฐานของประชกรนั้นนำพาความเป็นชาติตามไปด้วย และเป็นการขยายขอบเขตของรัฐชาติอีกรูปแบบ

ในขณะที่งานวิชาการในประเด็นดังกล่าวในทางรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเกิดขึ้นในภายหลัง เนื่องจาก ลักษณะของประเด็นมีความเป็นการเมืองต่ำ (Low Politics) ดังนั้น การศึกษาในมุมของการเมืองเชิงสถาบันและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ก่อน นอกจากความที่มีการเมืองต่ำแล้ว ยังมีประเด็นเรื่อง นโยบายและประเด็นการย้ายถิ่นฐานเป็นประเด็นภายในประเทศ ทั้งที่ส่งผลข้ามชาติและได้รับผลมาจากต่างประเทศ (Brettel & Hollifield, 2007) ขณะเดียวกัน รัฐมีข้อจำกัดในการควบคุมการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศซึ่งก็สามารรถเห็นได้จากสถานการณ์จริงในโลกยุคปัจจุบัน แม้ประเทศที่มีศักยภาพในการดำเนินนโยบายแค่ไหนก็ไม่อาจหยุดยั้งการย้ายถิ่นฐานที่รัฐไม่พึงประสงค์ได้ การศึกษาบทบาทของรัฐในการควบคุมการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศจึงเผชิญกับข้อท้าทายของภาวะข้ามชาติที่อยู่ในปรากฏการณ์ดังกล่าวเสียเอง

แม้ว่าโลกาภิวัตน์จะทำให้การผูกขาดอำนาจของรัฐมันลดลงไปในการเมืองโลก แต่ก็มีการพยายามนำรัฐเข้ามาเป็นหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) รวมถึงการสร้างแนวการศึกษาที่เรียกว่า Politics of International Migration หรือการเมืองในการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเพื่อสร้างองค์ความรู้ในกรอบของสาขาวิชารัฐศาสตร์ โดยตั้งอยู่บนการให้เหตุผลว่าแม้รัฐมีข้อจำกัดแต่รัฐยังคงเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการจัดการการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ มีบทบาทในการจัดการข้ามพรมแดน รัฐชาติมีความต้องการทางการเมืองในการควบคุมการเคลื่อนย้ายของประชากรและมีความพยายามรักษาผลประโยชน์และควบคุมดินแดนของตัวเอง ซึ่ง James. F. Hollifield (2004; 2012) แนะนำให้นำรัฐกลับเข้ามาในการศึกษาการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ ให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐแบบที่ Zolberg (1981; 1984) และ Myron Weiner (1985) เคยพยายามทำ โดย Hollifield เรียกรัฐในปัจจุบันว่าเป็น “Migration State” หรือรัฐแห่งการย้ายถิ่นฐาน อันมีนัยถึงการที่การย้ายถิ่นฐานเป็นหัวใจสำคัญของภารกิจและผลประโยชน์ของรัฐ ทั้งนี้ การศึกษาการย้ายถิ่นฐานในมุมมองทางรัฐศาสตร์ให้ความสำคัญต่อนัยทางการเมืองของปรากฏการณ์และบทบาทของรัฐต่อนโยบายในการควบคุมการเข้าออกของประชากร ดุนัยทางการเมืองนโยบาย การเมืองของการควบคุม (Politics of Control) และผลทางการเมืองที่ไม่ได้ยึดโยงกับความสามารถของรัฐในการควบคุมประชากร ซึ่งส่วนมากความสนใจของการศึกษาในช่วงแรกของการเมืองในการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศอยู่ที่รัฐผู้รับที่เป็นประเทศเสรีประชาธิปไตย เนื่องจากมักรับบท

เป็นผู้ที่พยายามควบคุมการเคลื่อนย้ายประชากร ก่อนที่ความสนใจจะขยายไปสู่ประเทศผู้รับที่ไม่ได้เป็นประเทศประชาธิปไตย และจนปัจจุบันก็มีการศึกษามุมมองจากประเทศผู้ส่งและประเทศทางผ่านมากขึ้น

อย่างไรก็ดี บทความปริทัศน์นี้เป็นการสำรวจการศึกษาการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกรอบดั้งเดิมและพื้นฐานที่สุดของสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อย่างการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงที่เป็นรัฐ ถูกนำมาใช้ในการสร้างความเข้าใจการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศผ่านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐผู้รับ (Receiving State) และรัฐผู้ส่ง (Sending State) ทั้งนี้ การใช้คำว่ารัฐผู้รับและรัฐผู้ส่งนั้นมีนัยบ่งบอกถึงการกระทำของรัฐ และมักเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นฐานของแรงงานระหว่างประเทศ ในขณะที่การย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศไม่ได้มีผลจากการกระทำของรัฐเสมอไป และไม่เกี่ยวข้องเฉพาะเรื่องแรงงานข้ามชาติเท่านั้น รัฐในปรากฏการณ์การย้ายถิ่นฐานจึงถูกเรียกด้วยคำอื่นๆ ได้ด้วย เช่น ประเทศปลายทาง (Country of Destination) ประเทศต้นทาง (Country of Origin) ประเทศเจ้าบ้าน (Host Country) ประเทศบ้านเกิด (Home Country) ประเทศของผู้ย้ายถิ่นฐานเข้า (Country of Immigration/Immigration State) ประเทศของผู้ย้ายถิ่นฐานออก (Country of Emigration/Emigration State) นอกจากนี้ ยังมีรัฐที่เป็นประเทศทางผ่าน (Country of Transit / Transit State) การแบ่งประเภทของรัฐในปรากฏการณ์การย้ายถิ่นฐานได้ถูกนำมาใช้โยงเข้ากับสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมที่มีลักษณะรัฐเป็นศูนย์กลาง แต่ไม่ว่าจะศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวในกรอบสาขาวิชาใดก็ตาม การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศก่อให้เกิดผลที่ส่งต่อกันระหว่างประเทศผู้รับและประเทศผู้ส่งเสมอ

2. ประเด็นการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

งานวิชาการด้านการเมืองในการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ 1980 ได้เริ่มปรากฏความพยายามในการอธิบายปรากฏการณ์การย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศโดยใช้กรอบของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดย Wiener (1985) ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ ผ่านมุมมองที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมักถูกกำหนดโดยการกระทำของรัฐต่อการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ และนโยบายการจัดการการย้ายถิ่นฐานของประชากรมักมีผลมาจากความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ในทำนองเดียวกัน Mitchell (1989) นำเสนอการมองปรากฏการณ์ให้เชื่อมโยงกับการเมืองระหว่างประเทศโดยเขาอธิบายความเชื่อมโยงพื้นฐาน สามประการ ได้แก่ หนึ่ง การกระทำของรัฐและ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีผลต่อกระบวนการย้ายถิ่นฐาน สอง การย้ายถิ่นฐานส่งอิทธิพลต่อนโยบายการต่างประเทศ และช่วยบรรลุป่าหมายของนโยบายการต่างประเทศ ตรงนี้เขาใช้คำว่า การย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศมีบทบาทในฐานะเครื่องมือของปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ สาม นโยบายด้านการย้ายถิ่นฐาน แม้เป็นนโยบายที่ใช้ภายในประเทศแต่ก็สามารถส่งผลกระทบระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นำมาสู่การเจรจาระหว่างประเทศผู้รับและผู้ส่งเพื่อปกป้องสิทธิพลเมืองของตน ซึ่งเขาใช้คำว่า “International Migration Relations” ในการเรียกปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐผู้รับและรัฐผู้ส่งในการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ

มีการอภิปรายการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศโดยยกระดับประเด็นให้เป็นมุมมองของนโยบายการต่างประเทศ ซึ่งเป็นไปได้หลายทาง ข้อถกเถียงในเบื้องต้นที่สุดมีการพยายามเสนอมุมมองว่านโยบายต่อผู้ย้ายถิ่นฐานเป็นนโยบายการต่างประเทศหรือไม่ เช่นงานของ Weiner and Münz (1997, 353) ที่มองว่าการเคลื่อนย้ายของประชากรข้ามพรมแดนไม่ใช่ประเด็นภายในประเทศ เพราะด้วยธรรมชาติของการย้ายถิ่นฐานนั้น การกระทำของรัฐที่เป็นลักษณะเอกภาคี (Unilateral) หรือการตัดสินใจของรัฐเดียวโดยลำพังไม่สามารถควบคุมการย้ายถิ่นฐานเข้าของประชากรต่างถิ่นได้ นอกจากนี้ ยังมีคำอธิบายว่านโยบายการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในตัวของมันเองควรถูกจัดให้เป็นรูปแบบทางอ้อมของนโยบายการต่างประเทศ เนื่องจากการบริหารจัดการผู้ย้ายถิ่นฐานนั้นมีผลไปยังรัฐอื่น และส่งผลต่อการทูต หรือเป็นเครื่องมือของนโยบายการต่างประเทศได้ (Thiollet, 2011)

อย่างไรก็ดี การใช้ทฤษฎีสัจนิยมและสังคมนิยมใหม่ในฐานะทฤษฎีกระแสหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อศึกษาการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศโดยตรงมีน้อยมาก ต้องผ่านกระบวนการสร้างให้เป็นประเด็นด้านความมั่นคง หรือ Securitisation ในการนำทฤษฎีในกลุ่มสังคมนิยมมาใช้นั้น คำถามหลักคือจะใช้โครงสร้างระดับประเทศอย่างเช่นการกระจายตัวของอำนาจหรืออนาธิปไตยมาอธิบายพฤติกรรมของรัฐต่อเรื่องการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศได้อย่างไร นโยบายผู้ย้ายถิ่นฐานหรือผู้ลี้ภัยจะช่วยเพิ่มอำนาจหรือตำแหน่งแห่งที่ในระบบระหว่างประเทศอย่างไร ซึ่งกรณีศึกษาที่ใกล้เคียงที่สุดคงเป็นนโยบายเปิดรับผู้ลี้ภัยของโลกตะวันตกในช่วงสงครามเย็น ซึ่งมีนัยแสดงถึงปัจจัยระบบระหว่างประเทศต่อการย้ายถิ่นฐาน อย่างไรก็ดี เมื่อประเด็นการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศถูกทำให้เป็นประเด็นความมั่นคงแห่งชาติ (Balzacq, 2008) ก็ทำให้แนวคิดสังคมนิยมนำมาใช้ในปรากฏการณ์ทั้งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการโยกย้ายถิ่นฐาน ความมั่นคงแห่งชาติ และนโยบายการต่างประเทศ (Rudolph, 2006) การวางสมมติฐานว่าการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเป็นภัยคุกคามความมั่นคงได้ (Weiner, 1993, 1995) รัฐอาจใช้การย้ายถิ่นฐานเพื่อบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศอื่นและเพิ่มผลประโยชน์ทางด้านความมั่นคงของรัฐตน

(Greenhill, 2002) และกระทั้งมีงานที่โยงการย้ายถิ่นฐานเข้ากับการก่อการร้ายสากลและอาชญากรรมข้ามชาติโดยตรง (Adamson, 2006; Bourbeau, 2011)

ทฤษฎีระบบโลก หรือ World System ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy) (Wallerstein, 1974) ได้ช่วยขยายขอบเขตการศึกษาการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สำหรับทฤษฎีระบบโลกที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแกนกลาง (Core) และประเทศชายขอบ (Peripheral) เมื่อทุนนิยมขยายจากแกนกลางไปสู่ส่วนอื่นของโลก ทำให้ประชากรโลกกลายเป็นส่วนหนึ่งกับเศรษฐกิจระดับโลก ประเทศแกนกลางได้ประโยชน์ทั้งด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงาน และ ตลาด (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino, & Taylor, 1993) การย้ายถิ่นฐานจึงเป็นปรากฏการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและการแทรกซึมของทุนนิยมไปทั่วโลก นักสังคมวิทยาเองก็ใช้ทฤษฎีระบบโลกผสมผสานเข้ากับแนวคิดทางสังคมวิทยา การศึกษาด้านสังคมวิทยาที่กล่าวถึงไปแล้วอย่าง Alejandro Portes (1978; Portes & Walton, 1981) และ Saskia Sassen (1984; 1991; 1996) อธิบายรูปแบบการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศอันเกิดการกระจุกตัวของอำนาจทางเศรษฐกิจและการเงินของบางประเทศ หรืออย่างแนวคิดเรื่อง “Global City” หรือเมืองของโลก (Sassen, 1991) ก็สะท้อนการเคลื่อนย้ายทุนและแรงงานตามทฤษฎีระบบโลกเช่นกัน ซึ่งแนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงการกระจุกตัวของความมั่งคั่งและอำนาจทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในเมืองใหญ่ไม่ก็เมืองบนโลกนี้ และเมืองเหล่านี้ดึงดูดทั้งแรงงานทักษะสูงจากทั่วโลกและแรงงานทักษะต่ำที่ต้องมาทำงานบริการ ส่งผลให้ตอกย้ำความไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศ

จากบริบทของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศ นำไปสู่สมมติฐานหลักของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐในการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ คือ ความไม่สมดุลทางอำนาจระหว่างประเทศผู้รับและประเทศผู้ส่งโดยเฉพาะระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนาแล้ว (Betts & Milner, 2007; Breunig, Cao, & Luedtke, 2012) หรือระหว่างประเทศที่ร่ำรวยกว่าและประเทศที่ยากจนกว่า อันเกิดภูมิศาสตร์แห่งความเหลื่อมล้ำที่อยู่ในการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานจากซีกโลกเหนือไปยังซีกโลกใต้ (North-South migration) มีเพียงร้อยละ 6 ในขณะที่การย้ายถิ่นฐานจากซีกโลกใต้ไปยังซีกโลกเหนือ (South-North migration) มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในซีกโลกใต้ (South-South migration) โดยที่การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานภายในซีกโลกใต้มีมากกว่า ซึ่งหากดูละเอียดลงไป ก็พบว่าส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่นฐานจากประเทศที่ยากจนกว่าในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไปสู่ประเทศอาหรับกลุ่มอ่าวที่ร่ำรวยกว่า

อย่างเช่นฟิลิปปินส์กลายเป็นแหล่งของแรงงานข้ามชาติ ส่วนสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ซึ่งเติบโตทางเศรษฐกิจจากน้ำมันกลับกลายเป็นศูนย์กลางของโลกด้านการเงินซึ่งดึงดูดให้มีแรงงานต่างชาติเข้ามาจำนวนมาก ประเทศในภูมิภาคอาวออย่างกาตาร์และบาห์เรนเองก็มีสัดส่วนประชากรต่างชาติสูงกว่าพลเมืองของตน (Mavroudi & Nagel, 2016)

3. ความร่วมมือระหว่างประเทศ

เนื่องจากปรากฏการณ์การย้ายถิ่นฐานระหว่างนั้นเกิดการควบคุมของรัฐๆ เดียว การศึกษาการโยกย้ายถิ่นฐานผ่านสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกรูปแบบคือ การศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี ความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการโยกย้ายถิ่นฐานในตัวของมันสามารถเป็นประเด็นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือการทูตได้ เบื้องต้นคือการให้ความสนใจความร่วมมือที่เป็นทางการ ในทางทวิภาคี มักเน้นการศึกษาความร่วมมือด้านแรงงานระหว่างประเทศแบบทวิภาคี หรือ Bilateral Labour Agreement (BLA) เป็นหลัก ในระดับระหว่างประเทศมีกรอบกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานย้ายถิ่นและสมาชิกในครอบครัว (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families) อนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย (Convention relating to the Status of Refugees) และอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO Conventions) นอกจากนี้ ยังมีองค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organisation for Migration: IOM) สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organisation: ILO) ทั้งนี้ จากข้อจำกัดของกฎหมายระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศในการสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคีอย่างเป็นทางการ จึงมีความพยายามให้รัฐต่างๆ หาทางออกร่วมกัน ทำให้เกิดการประชุมประจำปีที่มีชื่อว่า Global Forum on Migration and Development (ประชุมสุดยอดเวทีโลกว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานกับการพัฒนา) และข้อตกลงระหว่างประเทศอย่าง The Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration (ข้อตกลงระหว่างประเทศ เพื่อการโยกย้ายถิ่นฐานที่ปลอดภัย เป็นระเบียบและปกติ) ทั้งหมดนี้เป็นกรอบที่มีลักษณะไม่ผูกมัด และนำโดยรัฐบาล (Koser, 2010)

จากตัวแสดงที่เกี่ยวข้องและข้อตกลงระหว่างประเทศต่างๆก็ทำให้เกิดการศึกษาประเด็นผู้ย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การศึกษา

บรรทัดฐานระหว่างประเทศที่สำคัญอย่างหลักการ Non-refoulement ที่เกิดจากระบอบระหว่างประเทศด้านผู้ลี้ภัย (Teitelbaum, 1984; Thielemann, 2003; Gibney, 2004) การถกเถียงเรื่องจริยธรรมระหว่างประเทศจากประเด็นการย้ายถิ่นฐาน (Risse, 2008; Carens, 2013) และ การมองว่าความร่วมมือระหว่างประเทศต่อยุทธศาสตร์ความไม่เท่าเทียมระหว่างประเทศ โดยในประเด็นหลังสุดนี้ตั้งสมมติฐานไว้ว่าประเทศพัฒนาแล้วต้องการควบคุมและจัดการแรงงานระหว่างประเทศและผู้ลี้ภัยผ่านวาระขององค์กรระหว่างประเทศต่างๆ (Betts 2008; Geddes & Money, 2013; R.Hansen, 2013; Lockhart & Money, 2013; Martin, 2013) เพื่อเป็นกลไกในการรักษาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างซีกโลกเหนือและซีกโลกใต้ (Castle, 2004)

อีกหนึ่งข้อถกเถียงหลัก คือ การศึกษาว่าเหตุใดความร่วมมือแบบพหุภาคีด้านการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเกิดขึ้นได้ยาก เหตุใดไม่อาจมีโลกาภิบาล (Global Governance) การย้ายถิ่นฐานของแรงงานระหว่างประเทศในแบบที่มีในการค้าระหว่างประเทศและการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งข้อถกเถียงนี้ นำโดย Bimal Ghosh (Ghosh, 2000) และ Kathleen Newland (2010) อาจมีข้อยกเว้นในสหภาพยุโรปที่มีพัฒนาระบบการเคลื่อนย้ายแรงงานในระดับภูมิภาค แต่ในระดับโลกก็ยังไม่มียุทธศาสตร์พหุภาคีที่เชื่อมโยงสอดคล้องกันในการดูแลระเบียบของการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ มีเพียงการสนับสนุนแนวปฏิบัติที่ดี หรือ Best Practices จากประเทศต่างๆ คำอธิบายส่วนใหญ่อยู่ในกรอบเศรษฐศาสตร์การเมืองที่อธิบายว่าการย้ายถิ่นฐานต่างจากการค้าอย่างไร แรงงานและสินค้าไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิง เนื่องจากการค้าสร้างผลประโยชน์ร่วมกันบนหลักการต่างตอบแทน (Reciprocity) ที่สำคัญต่อการเจรจาต่อรอง แต่แรงงานนั้นมีการเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศอย่างไม่เท่าเทียม ไม่ได้เป็นลักษณะแลกเปลี่ยนสองทิศทาง (Bidirectional) เกิดอุปทานของแรงงานอย่างไม่จำกัดในประเทศที่ร่ำรวยกว่า (Martin, Abella, & Kuptsch, 2006) ทำให้ขาดแรงจูงใจในการมีความร่วมมือแบบพหุภาคีที่ผูกมัด และแม้แรงงานระหว่างประเทศเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแต่สิ่งที่ติดมาด้วยคือผลลัพธ์ทางการเมือง อัตลักษณ์ของชาติ วัฒนธรรมและอุดมการณ์ (Hansen, 2010) จากข้อท้าทายนี้ทำให้มีข้อเสนอหลายอย่าง ทั้งการสร้างโลกาภิบาลด้านการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ (Global Migration Governance) ที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของรัฐ อำนาจอธิปไตย และแนวความคิดทางการเมือง (Betts, 2011) การสร้างหน่วยงานใหม่ที่เทียบเท่าองค์การการค้าโลก (WTO) หรือ การให้องค์กรระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้วเป็นแกนนำในการจัดตั้งโลกาภิบาล (Newland, 2010) ซึ่งนั่นคงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก

ความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการย้ายถิ่นฐานจึงเน้นหนักไปที่ทวิภาคี อันนำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ ที่มักเป็นระหว่างประเทศผู้รับและผู้ส่ง เครื่องมือหลักคือ

ข้อตกลงทวิภาคีด้านแรงงาน หรือ Bilateral Labour Agreement (BLA) ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 1,200 ฉบับทั่วโลก (Chilton & Woda, 2022) เมื่อดูเงื่อนไขของความร่วมมือแบบทวิภาคีพบว่า รัฐผู้รับที่ส่วนมากมักเป็นประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มในการกำหนดนโยบายคัดกรองเพื่อให้ได้ผู้ย้ายถิ่นฐานที่มีทักษะสูงและทักษะปานกลาง และมักทำข้อตกลงกับประเทศผู้ส่งที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจดี หรือระดับปานกลาง เพื่อให้ช่วยในการคัดกรองและป้องกันการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบของรัฐผู้ส่ง ส่วนความร่วมมือด้านแรงงานทักษะต่ำ (Low-Skilled) ส่วนมากอยู่ในรูปแบบบันทึกความเข้าใจ หรือ MOU (Memorandum of Understanding) ที่มีความผูกมัดน้อย อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงหรือความร่วมมือทวิภาคีแบบนี้ในตัวของมันสามารถเป็นประเด็นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือการทูตได้ ตัวอย่างหนึ่งคือ ความร่วมมือเรื่องแรงงานระหว่างประเทศของเม็กซิโกและสหรัฐอเมริกาผ่าน Bracero Program กลายเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสองประเทศนี้ ก่อนที่โครงการนี้จะจบลงในปี ค.ศ. 1962 และทำให้เกิดผลพลอยได้ทางการเมืองอื่นๆ นอกเหนือจากความร่วมมือในการควบคุมการเข้าเมืองในช่องทางไม่ปกติ (Delano, 2011) แต่หลังจากนั้นรัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้เห็นด้วยที่จะฟื้นฟูโครงการอีกครั้ง เนื่องจากการเข้ามาของแรงงานไม่มีเอกสารสอดคล้องกับความต้องการแรงงานของสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษที่ 1970 (FitzGerald, 2006) อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงทวิภาคีด้านแรงงาน หรือ BLA กลายเป็นแนวปฏิบัติที่ดี หรือ Best Practices ขององค์กรระหว่างประเทศในการเผยแพร่บรรทัดฐานนี้ต่อประเทศทั่วโลกและส่งเสริมบทบาทของความร่วมมือแบบทวิภาคี

4. เครื่องมือในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ

กรอบการศึกษาที่นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนำมาใช้อธิบายการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศอีกประการคือ การมองผู้อพยพและผู้ย้ายถิ่นฐานในฐานะเครื่องมือของเป้าหมายนโยบายการต่างประเทศหรือเป้าหมายทางการทูต การศึกษาการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในฐานะเครื่องมือทางการทูตในช่วงแรก ตั้งต้นจากทฤษฎีต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐในทางการเมือง ดังนั้นนโยบายผู้ลี้ภัยในช่วงสงครามเย็นจึงถูกนำมาศึกษาในฐานะประเด็นที่มีความเป็นการเมืองสูง (High-Politics) ก่อนการย้ายถิ่นฐานในรูปแบบอื่นๆ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับการแข่งขันของสองขั้วอำนาจโดยตรง (Teitelbaum, 1980; Zolberg, Suhrke, & Aguayo, 1989; Teitelbaum, 1984; Zolberg, 2006) ตัวอย่างคลาสสิกคือ สหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นที่กำหนดให้ผู้ลี้ภัยคือบุคคลใดก็ตามที่หลบหนีมาจากประเทศคอมมิวนิสต์ หรือ ประเทศที่ถูก

ครอบงำโดยคอมมิวนิสต์ หรือ ประเทศตะวันออกกลาง (Loescher & Scanlan, 1986, p. xvii) เป็นการให้สำคัญต่อเหยื่อของระบอบคอมมิวนิสต์ เพื่อบรรลุเป้าหมายนโยบายการต่างประเทศ ในการบั่นทอนประเทศคอมมิวนิสต์ (Zolberg, 1984)

อย่างไรก็ดี การศึกษานโยบายผู้ลี้ภัยนี้ไม่ได้สนใจเรื่องประสิทธิภาพหรือผลลัพธ์ของนโยบาย รวมถึงไม่ได้ศึกษาวิธีการดำเนินนโยบายแต่อย่างใด แต่สิ่งที่สนใจคือนัยทางการเมืองระหว่างประเทศในนโยบาย และการใช้นโยบายเพื่อแสดงออกถึงจุดยืนทางการทูตต่อรัฐเป้าหมาย นโยบายเชิงสัญลักษณ์นี้มักเกิดขึ้นเมื่อมีช่องว่างระหว่างนโยบายและความตั้งใจของรัฐในการดำเนินนโยบาย ซึ่งอาจเกิดจากการที่รัฐขาดเจตนาในการดำเนินนโยบาย และขาดความคาดหวังในผลลัพธ์ของนโยบาย เดิมการศึกษาประสิทธิภาพของนโยบายการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศมักมีสิ่งที่เรียกว่า “control gap” หรือช่องว่างของการควบคุม เป็นช่องว่างระหว่างนโยบายและผลลัพธ์ (Schenk, 2016) ซึ่งเป็นมุมมองในทางนโยบายสาธารณะหรือรัฐประศาสนศาสตร์ แต่หากดูในมุมของรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แม้แต่การนำเสนอนโยบายต่อประชาชนหรือรัฐและตัวแสดงในเวทีระหว่างประเทศอื่นๆ ก็มินัยที่นำไปศึกษาได้ นโยบายเชิงสัญลักษณ์นี้ให้ความสนใจต่อเจตนาในการนำเสนอ นโยบายที่มุ่งต่อการสร้างความรับรู้หรือปฏิภิกิริยา (Stolz, 2007) จากภววิทยานี้ก็สามารถนำไปใช้ศึกษานโยบายการโยกย้ายถิ่นฐานได้ว่า การดำเนินนโยบายด้านการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศบางครั้งเป็นไปจุดประสงค์เชิงสัญลักษณ์ หรือเครื่องมือสนองเป้าหมายของนโยบายการต่างประเทศ บางครั้งนโยบายไม่มีประสิทธิผลเนื่องจากการควบคุมการข้ามแดนของประชากรเป็นไปได้ยาก หรือบางครั้งรัฐไม่ได้มีประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบาย แต่การมีนโยบายในตัวของมันเองก็แสดงออกถึงนัยทางการเมือง นัยนี้เป็นสิ่งที่สามารถนำมาศึกษา ในมุมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือการทูตได้ โดยไม่ต้องดูผลลัพธ์ของนโยบาย เมื่อวิเคราะห์ในกรอบเช่นนี้ นโยบายการโยกย้ายถิ่นฐานในบางกรณีจึงสามารถเป็นเครื่องมือเพื่อจุดประสงค์เชิงสัญลักษณ์ในการที่รัฐรัฐหนึ่งแสดงออกถึงจุดยืนทางการทูต หรือเป้าหมายของนโยบายการต่างประเทศ หรือบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ต่อรัฐเป้าหมาย

งานที่ศึกษานโยบายผู้ลี้ภัยในกรอบคิดดังกล่าวตั้งอยู่บนสมมติฐานเบื้องต้นที่ว่ารัฐปลายทางหรือรัฐผู้รับใช้นโยบายผู้ลี้ภัยเพื่อโจมตีรัฐต้นทาง เนื่องจากรัฐต้นทางมักเป็นสาเหตุโดยตรงของการลี้ภัย หรือการย้ายถิ่นฐานโดยไม่สมัครใจ (Forced Migration) เมื่อรัฐปลายทางเปิดรับผู้ลี้ภัยโดยเจาะจงที่มา ย่อมแสดงถึงนัยของการประณามหรือสร้างความอับอายให้กับประเทศต้นทาง การเจาะจงเช่นนี้มีลักษณะที่เลือกปฏิบัติอย่างชัดเจน และมีความเป็นการเมืองสูง งานศึกษาของ Teitelbaum (1983; 1984) เองก็ฉายภาพใหญ่ว่ารัฐต่างๆ ใช้ผู้ลี้ภัยเพื่อสนองต่อเป้าหมายทางการทูตอย่างไร รัฐปลายทางต่างๆ ต้อนรับผู้ลี้ภัยจากประเทศที่มีได้

เป็นมิตรกับตน นโยบายผู้ลี้ภัยมีเพื่อลดทอนความมั่นคงของประเทศต้นทาง ประเทศที่เขายกตัวอย่างมานั้น มีทั้งประเทศมหาอำนาจ รวมถึงประเทศอำนาจขนาดกลางและเล็กอย่าง อินเดีย ปากีสถาน ไทย โซมาเลีย และแองโกลา ส่วนงานศึกษาของ Greenhill (2010) กล่าวถึงรัฐต้นทางที่ให้ผู้โยกย้ายถิ่นฐานเป็นอาวุธบั่นทอนความมั่นคงของประเทศเป้าหมายที่เป็นรัฐปลายทางเอง นโยบายแบบนี้มีพลังเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงออกถึงความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นมิตรกับรัฐเป้าหมาย (Schenk, 2016, p. 469)

นโยบายผู้ลี้ภัยไม่ได้เพียงสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างรัฐเท่านั้น แต่ในทางกลับกัน การไม่เปิดรับผู้ลี้ภัยจากประเทศใดประเทศหนึ่งยังสามารถสะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างรัฐ ยิ่งรัฐสองรัฐมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรมากเท่าใดก็จะมีแนวโน้มที่รัฐปลายทางจะไม่ต้อนรับผู้ลี้ภัยจากประเทศต้นทาง ซึ่งงานของ Lam (2013) เปรียบเทียบกรณีศึกษาระหว่างประเทศจีนในฐานะรัฐปลายทาง กับเกาหลีเหนือ เมียนมา และเวียดนาม โดยจีนมีนโยบายผู้ลี้ภัยจากแต่ละประเทศต้นทางแตกต่างกันตามระดับของความเป็นมิตร แม้แต่กรณีระหว่างรัฐไทยและเมียนมา ความสัมพันธ์ระดับรัฐของทั้งสองรัฐนับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 2000 ก็ทำให้รัฐไทยไม่มีนโยบายที่ต้อนรับผู้ลี้ภัยโดยตรงทั้งที่มีผู้ลี้ภัยจากเมียนมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งนโยบายแตกต่างจากช่วงที่รัฐไทยยังเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลทหารเมียนมาในช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 (Khemanitthathai, 2022)

นอกจากนโยบายผู้ลี้ภัย นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สนใจปรากฏการณ์แรงงานข้ามชาติก็ใช้กรอบความสัมพันธ์ทางการทูตของรัฐต่อรัฐมาศึกษา นโยบายแรงงานข้ามชาติของประเทศผู้รับเช่นกัน แม้ประเด็นแรงงานข้ามชาติในตัวของมันมีความเป็นการเมืองน้อยกว่าผู้ลี้ภัย เนื่องจากมีองค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจมากกว่า แต่การดำเนินนโยบายก็มีหลายกรณีที่ไม้อาจพ้นปัจจัยทางการเมืองซึ่งรวมถึงการเมืองระหว่างประเทศได้ รัฐผู้รับใช้นโยบายแรงงานข้ามชาติเพื่อสนองต่อเป้าหมายทางการทูต กรณีตัวอย่างกลุ่มประเทศอ่าวอาหรับ (Gulf States) ในช่วงสงครามอ่าวครั้งที่ 1 ซาอุดีอาระเบียเลือกรับแรงงานมาจากปากีสถานโดยเฉพาะ เพื่อให้เข้าไปแทนที่แรงงานจากปาเลสไตน์และประเทศอาหรับที่สนับสนุนระบอบซัดดัม (De Crodier, 2014, p. 20) หรือ ในช่วงทศวรรษที่ 1980 กลุ่มประเทศอ่าวอาหรับต้อนรับแรงงานจากปากีสถานและบังคลาเทศ ส่วนหนึ่งเพื่อสนองตอบเป้าหมายทางการต่างประเทศเพื่อขยายแนวคิดสหอิสลาม หรือ Pan Islamic (Kritz, Keely, & Tomasi, 1981) อีกตัวอย่างคือ การศึกษากรณีของอียิปต์ในช่วงที่ปกครองโดยประธานาธิบดีนัสเซอร์ (Nasser) ช่วงทศวรรษที่ 1950 มีการส่งครู หนายความ และอาชีพที่มีทักษะออกไปทำงานในประเทศอาหรับอื่นๆ เพื่อจุดประสงค์ทางการเมืองให้เกิดกระแสสนับสนุนอียิปต์ในประเทศเหล่านั้น และเผยแพร่แนวคิดสหอาหรับ หรือ Pan-Arabism (Chalcraft, 2010;

Adamson & Tsourapas, 2019) และในช่วงทศวรรษที่ 1970 ก็มีการส่งแรงงานมีทักษะชาวอียิปต์ไปยังประเทศอาหรับที่ผลิตน้ำมัน เพื่อหวังจะสานสัมพันธ์ใหม่ (Rapprochement) และมีปฏิสัมพันธ์ทางการทูตอย่างใกล้ชิดกับประเทศอาหรับที่ร่ำรวย (Feiler, 2003; Tsourapas, 2015)

5. การทูตของการโยกย้ายถิ่นฐาน (Migration Diplomacy)

การศึกษาการโยกย้ายถิ่นฐานในฐานะเครื่องมือนโยบายการต่างประเทศเป็นส่วนประกอบสำคัญของแนวคิด Migration Diplomacy หรือ การทูตของการโยกย้ายถิ่นฐาน ต่อยอดมาจากการศึกษาพฤติกรรมของรัฐต่อการโยกย้ายถิ่นฐานในกรอบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดย Migration Diplomacy คือ การที่กระแสรายการย้ายถิ่นฐานข้ามพรมแดนเป็นประเด็นหรือเครื่องมือสำหรับการทูตระหว่างรัฐ ไม่ว่าจะเป็นรัฐผู้รับ รัฐผู้ส่ง หรือรัฐทางผ่าน ทั้งนี้ รัฐต่างๆ เกี่ยวข้องกับ Migration Diplomacy ผ่านสองวิธี อย่างแรก คือ การใช้วิธีการทูตเพื่อบรรลุเป้าหมายด้านการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งมักหมายถึงการจัดการและควบคุม อย่างที่สอง คือ การใช้การโยกย้ายถิ่นฐานเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการทูตอื่นๆ (Tsourapas, 2017; Adamson & Tsourapas, 2019) ทั้งนี้ ไม่ใช่ว่าทุกนโยบายการโยกย้ายถิ่นฐานสามารถเป็น Migration Diplomacy ได้ Migration Diplomacy ต้องมีองค์ประกอบทั้งการกระทำของรัฐหรือองค์กรเหนือรัฐต่อการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ การต่อรองระหว่างตัวแสดง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง และเป้าหมายทางการทูตของตัวแสดงนั้น รวมถึงการบรรลุเป้าหมายของการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม Migration Diplomacy สนใจนโยบายการเมืองระหว่างประเทศของนโยบายหรือการกระทำของตัวแสดง มากกว่าประสิทธิภาพของนโยบาย

นักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่สหราชอาณาจักร ได้แก่ Fiona Adamson และ Gerasimos Tsourapas มองว่าประเด็นของการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศของแรงงานและผู้ลี้ภัยยังไม่ถูกนำมาใช้อธิบายผ่านยุทธศาสตร์ทางการทูตมากเท่าไร จึงเสนอให้ใช้แนวคิด Migration Diplomacy โดยตั้งอยู่บนทฤษฎีสัจนิยมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่พูดถึงอำนาจและผลประโยชน์ของรัฐที่นำมาสู่เป้าหมายนโยบายการต่างประเทศและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ Migration Diplomacy จึงมีลักษณะคล้ายการทูตแบบดั้งเดิม ผลประโยชน์ของรัฐจากการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศครอบคลุมได้ทั้งความมั่นคง เศรษฐกิจ อัตลักษณ์ หรือกระทั่งซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ส่วนความสัมพันธ์เชิงอำนาจถูกกำหนดโดยตำแหน่งแห่งที่ด้วยสถานะของรัฐในบริบทการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ

ว่าเป็นประเทศผู้รับ ผู้ส่ง หรือประเทศทางผ่าน แทนที่จะวัดด้วยสมรรถภาพทางทหารหรือเศรษฐกิจ (Adamson & Tsourapas, 2019)

ทั้งนี้ Migration Diplomacy ยังถูกจัดประเภทผ่านลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ โดยคร่าวๆ สามารถจัดได้สองรูปแบบ คือ ให้ความร่วมมือ (Cooperative) และ การบีบบังคับ (coercive) โดยในรูปแบบความร่วมมือ คือการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐเพื่อบรรลุผลประโยชน์ร่วมกันโดยไม่มีความก้าวร้าว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ ข้อตกลงด้านการบริหารจัดการแรงงานระหว่างประเทศซึ่งมักเป็นทวิภาคีดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว รัฐผู้รับเองก็ต้องการควบคุมที่มาของแรงงานข้ามชาติจึงต้องอาศัยความร่วมมือของรัฐผู้ส่ง ในขณะที่ตัวรัฐผู้ส่งเองก็ใช้ข้อตกลงทวิภาคีเพื่อเพิ่มการส่งออกแรงงานอย่างเป็นระบบ และเพื่อต่อรองกับรัฐผู้รับเพื่อคุ้มครองสวัสดิการของพลเมืองจากรัฐตน เป็นผลประโยชน์ของทั้งสองรัฐในการสร้างความร่วมมือ

ในทางตรงกันข้าม รูปแบบการบีบบังคับ คือ การเรียกร้องเชิงบังคับของรัฐใดรัฐหนึ่ง ที่นำไปสู่การเสียประโยชน์ของอีกรัฐหนึ่ง รัฐอาจใช้การโยกย้ายถิ่นฐานให้กลายเป็นภัยคุกคามของรัฐที่เป็นปฏิปักษ์ อย่างงานของ Greenhill (2010) นำเสนอคำอุปมาว่า Weapons of Mass Migration หรือ อาวุธของการโยกย้ายถิ่นฐานขนาดใหญ่ เพื่อล้อกับคำว่า Weapons of Mass Destruction หรืออาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง ในทางความมั่นคงระหว่างประเทศ งานชิ้นนี้ของเขาได้อธิบายถึงการที่รัฐต้นทาง ใช้การโยกย้ายถิ่นฐานและวิกฤติผู้ลี้ภัย เป็นการลงโทษรัฐปลายทาง โดยมีเป้าหมายเพื่อบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐปลายทาง เป็นการโยกย้ายถิ่นฐานเป็นเครื่องมือบีบบังคับในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ หรือกรณีของเวียดนามและคิวบาที่กวาดต้อนพลเมืองของตนออกเพื่อทำให้เพื่อนบ้านที่เป็นปรปักษ์เกิดความไม่มั่นคง ในช่วงทศวรรษที่ 1980 (Teitelbaum, 1984, p. 221) นอกจากนี้ มีกรณีของโคโซโวในปี ค.ศ. 1999 ใช้คลื่นผู้ลี้ภัยสร้างอำนาจต่อรองพันธมิตรขององค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) และกรณีที่ชนชั้นนำของจอร์แดนและลิเบียได้รับการผ่อนปรนทางนโยบายหลายอย่างจากอียิปต์ หลังจากขู่ว่าจะไล่แรงงานอียิปต์ออกจากประเทศมาเป็นเครื่องมือต่อรอง (Tsourapas, 2018)

ในการแบ่งรูปแบบของ Migration Diplomacy เป็นสองขั้วตรงข้ามระหว่างความร่วมมือกับการบีบบังคับเช่นนี้ ก็ยังมีช่องว่างในการศึกษาอยู่ เนื่องจากในหลายกรณีรัฐอาจดำเนิน Migration Diplomacy โดยที่ไม่เข้ารูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีลักษณะค่อนข้างทางเชิงรุก (Active) แต่อาจเลือกที่จะนิ่งเฉย หรือมีลักษณะเชิงรับ (Passive) เพื่อบรรลุเป้าหมายของตน รัฐผู้ส่งที่อยู่ในตำแหน่งอ่อนแอกว่าอาจจะอยากสร้างความคุ้นเคยใจหรือต่อต้านข้อเรียกร้องของรัฐผู้รับโดยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือจากการปฏิบัติแล้ว อาจเป็นการ

ไม่ปฏิบัติตาม ไม่สนใจข้อเรียกร้อง หรือการเลื่อนการตัดสินใจให้ช้าลงเพื่อรักษาสถานะเดิม อันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์สำหรับรัฐผู้รับที่เป็นเป้าหมาย ทั้งนี้ เพราะรัฐผู้ส่งเองก็อาจไม่ได้มีทรัพยากรหรือกำลังในการบังคับหรือสร้างแรงบีบคั้นต่อรัฐผู้รับ หรือไม่มีศักยภาพในการดำเนินนโยบาย

6. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐผู้รับและรัฐผู้ส่ง

ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจอยู่เสมอ สถานะของรัฐในปรากฏการณ์ของการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเองก็สามารถส่งผลต่อพลวัตของอำนาจการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐผู้รับและรัฐผู้ส่งแบบนี้อยู่พบครั้งแรกในงานของ Heisler (1985) ที่อธิบายถึงสถานะที่ต่างกันมีผลต่อเงื่อนไขของการเจรจาทางการโยกย้ายแรงงานระหว่างประเทศของรัฐทั้งสองฝ่าย โดยใช้กรณีศึกษาจากประเทศในยุโรป หรือดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าสถานะในบริบทของการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศ อันได้แก่ ความเป็นรัฐผู้รับ รัฐผู้ส่ง หรือรัฐทางผ่านได้กำหนดอำนาจที่แตกต่างและอสมมาตรในตัวของมัน (Adamson & Tsourapas, 2019)

สภาพดั้งเดิมของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐด้านการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศนั้น มีลักษณะที่รัฐผู้รับมีอำนาจที่เหนือกว่านำไปสู่อำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน และโครงสร้างในระบบระหว่างประเทศนำมาสู่ความความอสมมาตรของอำนาจในระบบระหว่างประเทศระหว่างประเทศผู้รับและผู้ส่ง งานที่ศึกษาด้านนี้จึงมีข้อสรุปไปทางที่ว่ารัฐผู้รับมีอำนาจในการกดดันรัฐผู้ส่งให้ทำตามข้อเรียกร้องของตนเพื่อลดต้นทุนในการควบคุมและบริหารชายแดน ส่วนรัฐผู้ส่งได้แค่เป็นผู้ตอบสนอง (Shuto, 2006; Chanda & Gopalan, 2011; Kneebone, 2012; R. Hansen, 2013; Lockhart & Money, 2013) รัฐผู้รับมักเสนอให้รัฐผู้ส่งร่วมรับผิดชอบในการจัดการแรงงานข้ามชาติ ทำให้ประเด็นดังกล่าวเกิดผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย เมื่อมองในมุมนี้ โครงสร้างของอำนาจที่อสมมาตรนี้นำมาสู่การที่นโยบายการจัดการผู้ย้ายถิ่นฐานเข้าของประเทศผู้รับมีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดนโยบายของประเทศผู้ส่งแรงงาน (Levitt & de la Dehesa, 2003; Østergaard-Nielsen, 2003; Fitzgerald, 2005; 2006) ตัวอย่างเช่น ระบบ Employment Permit System (EPS) ของเกาหลีใต้ที่เกิดขึ้นเพื่อบริหารแรงงานข้ามชาติในเกาหลีใต้ แต่เป็นระบบที่ต้องใช้ความร่วมมือจากประเทศผู้ส่ง ต้องมีการทำข้อตกลงทวิภาคีและประเทศผู้ส่งต้องทำหน้าที่คัดกรองพลเมืองของตน สุดท้ายก็สนองต่อความต้องการของเกาหลีใต้ที่อยากได้แรงงานที่มีคุณภาพมากขึ้น ขณะเดียวกันระบบ EPS ของเกาหลีใต้ก็กำหนดนโยบายการส่งออกแรงงานของประเทศผู้ส่งไป

ด้วย หรืออย่างกรณีของประเทศในตะวันออกกลาง ก็มีระบบรับแรงงานต่างชาติอย่างเป็นทางการจากประเทศเอเชียใต้ (Lean & Hoong, 1983, p. 280) ประเทศกลุ่มอ่าวอาหรับเองต้องการแรงงานจากเอเชียเพื่อสนองต่อการขาดแคลนแรงงานในประเทศ (Birks & Sinclair, 1979; Arnold & Shah, 1984) ทำให้ประเทศในตะวันออกกลางสามารถกำหนดจำนวนและแหล่งที่มาของแรงงานได้ (Carlos, 2002) เป็นการกำหนดให้ประเทศเอเชียในฐานะประเทศผู้ส่งต้องตอบสนองต่อแนวโน้มนโยบายดังกล่าวของประเทศผู้รับ

แม้ไม่มีข้อเรียกร้องหรือนโยบายกำหนดมาจากรัฐผู้รับ สภาพดั้งเดิมของอำนาจที่ไม่เท่าเทียมนี้ก็ทำให้รัฐผู้ส่งตกอยู่ในสถานะที่มีอำนาจในการต่อรองน้อย (Khondker, 2017) โดยเห็นได้ชัดจากการที่รัฐผู้ส่งกำหนดนโยบาย แต่ไม่สามารถดำเนินนโยบายได้เนื่องจากรัฐผู้รับปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามนโยบาย (Fawcett, 1989) เช่น นโยบายการย้ายถิ่นฐานออกของเม็กซิโกไม่สามารถดำเนินได้ เนื่องจากข้อจำกัดที่กำหนดโดยสหรัฐอเมริกา และนโยบายที่รัฐบาลเม็กซิโกสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนพลัดถิ่นของตัวเองก็สามารถทำได้แค่ในขอบเขตที่รัฐผู้รับยินยอม (Fitzgerald, 2009, p. 154) เม็กซิโกเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกา มีความร่วมมือทวิภาคีในเรื่องการโยกย้ายถิ่นฐานข้ามพรมแดน แต่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาอ้างว่า นโยบายคนเข้าเมืองต้องถูกกำหนดแบบเอกภาคีเท่านั้น และอ้างถึงอำนาจอธิปไตย แต่แล้วข้อเสนอดังกล่าวของรัฐบาลเม็กซิโกในการมีข้อตกลงทวิภาคีก็สำเร็จในปี ค.ศ. 2001 เมื่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกาถูกกดดันโดยกลุ่มผลประโยชน์ภายในประเทศ (Fitzgerald, 2006, p. 285) เม็กซิโกต้องเผชิญข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายย้ายถิ่นฐานออกของตนเอง เพราะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่ไม่เท่าเทียมกับสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่อสมมาตร ยังปรากฏเมื่อรัฐผู้ส่งเรียกร้องให้รัฐผู้รับคุ้มครองแรงงานข้ามชาติที่เป็นพลเมืองของรัฐผู้ส่งนั้นๆ แม้มีมาตรฐานสากลมากอัยกำกับ แต่สุดท้ายอยู่ที่ข้อตกลงทวิภาคีระหว่างสองรัฐ (Kneebone, 2012, p. 376) และการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติมักขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของประเทศปลายทางในรูปของกฎหมายแรงงานในประเทศ

ความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจระหว่างรัฐผู้รับและรัฐผู้ส่ง สมมติฐานพื้นฐานมีต้นกำเนิดมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า "อำนาจรัฐมีความสัมพันธ์โดยตรงกับอำนาจทางเศรษฐกิจ" และ "ความแตกต่างระหว่างอำนาจทางเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ระหว่างรัฐย่อมบ่งบอกถึงความไม่เท่าเทียมกันในแง่สังคมและวัฒนธรรม" (Heisler, 1985, p. 470) จากการพิจารณาทางเศรษฐกิจ รัฐผู้รับที่มีอำนาจสามารถใช้ผลประโยชน์เชิงวัตถุต่อประเทศผู้ส่งที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจน้อยกว่าได้ ในด้านรัฐผู้รับ การสรรหาแรงงานต่างชาติในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมได้รับแรงผลักดันจากความต้องการแรงงานราคาถูก (Freeman, 2006) อิทธิพลทางเศรษฐกิจที่กว้างขวางทำให้รัฐหนึ่งมีอำนาจมากกว่าอีกรัฐหนึ่ง นอกจากนี้ รัฐผู้ส่ง

ไม่สามารถมีอำนาจต่อรองได้ เมื่อรัฐผู้รับมีตัวเลือกของประเทศผู้ส่งแรงงานที่หลากหลาย (Khondker, 2017, p. 190) อย่างไรก็ตาม มีข้อโต้แย้งต่อการใช้อำนาจเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวในการอธิบาย โดยมองว่าอำนาจที่อสมมาตรในการเจรจาต่อรองระหว่างสองรัฐ อาจมาจากความสามารถของรัฐที่ไม่เท่าเทียมกันในการปกครอง เช่น กรณีของบังคลาเทศที่ระบบราชการขาดความสามารถในการดำเนินนโยบายส่งออกแรงงานไปมาเลเซียให้มีประสิทธิภาพ (Khondker, 2017, p. 184)

7. การต่อรองของรัฐผู้ส่งใน Migration Diplomacy

เมื่อ Migration Diplomacy เป็นประเภทหนึ่งของการทูต และมักอยู่ในรูปแบบการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบอสมมาตร จากการศึกษาในเบื้องต้นที่ให้น้ำหนักของอำนาจไปที่รัฐผู้รับ จึงมีการถกเถียงเพิ่มเติมว่ารัฐผู้ส่งสามารถสร้างการต่อรองต่อรัฐผู้รับได้หรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาที่มีอยู่สามารถแยกวิธีการได้หลายทาง เช่น หนึ่ง รัฐผู้ส่งใช้ยุทธศาสตร์การเจรจาแบบต่างตอบแทนกับรัฐผู้รับ เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน สอง รัฐผู้ส่งอาจใช้สถานะของการเป็นแหล่งที่มาของแรงงานเพื่อสร้างอิทธิพลต่อนโยบายด้านการโยกย้ายถิ่นฐานของรัฐผู้รับได้ (Heyzer, Lycklama à Nijeholt, & Weerakoon, 1994) และ สาม รัฐผู้ส่งใช้นโยบายระงับการเดินทาง (Banning) ของพลเมืองตนเองไม่ให้ไปทำงานในรัฐผู้รับ สถานะที่อ่อนแอกว่าในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ไม่ได้จำกัดความเป็นไปได้ของประเทศต้นทางที่จะส่งสัญญาณจุดยืนทางการเมืองระหว่างประเทศ รัฐผู้ส่งไม่ใช่ตัวแสดงที่เป็นฝ่ายรับอย่างสิ้นเชิง (Paoletti, 2011) และประเทศที่อ่อนแอกว่าที่อาจจะใช้การย้ายถิ่นฐานของพลเมืองตนเองมาเพิ่มการต่อรองกับประเทศที่มีอำนาจมากกว่า (Greenhill, 2010) Heisler (1985) ชี้ให้เห็นว่า รัฐผู้ส่งเองก็เป็นรัฐอธิปไตย แม้ว่าจะอยู่ในตำแหน่งที่ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจของรัฐผู้รับ ยังคงมีอำนาจในการดำเนินนโยบายส่งออกแรงงาน และ ไม่จำเป็นต้องตอบสนองผลประโยชน์ของประเทศผู้รับเพียงอย่างเดียว ในทำนองเดียวกัน Østergaard-Neilsen (2003, p. 209) ได้ย้่าว่าประเทศผู้ส่งไม่ใช่เหยื่อที่อ่อนแอในความสัมพันธ์ที่ไม่สมมาตรกับรัฐผู้รับเสมอไป แม้ว่ารัฐผู้ส่งมักมีตำแหน่งชายขอบในเศรษฐกิจโลกก็ตาม

การใช้ยุทธศาสตร์การเจรจาแบบต่างตอบแทนเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ทำให้รัฐผู้ส่งพอจะมีสิ่งต่อรองต่อรัฐผู้รับ เช่น การเจรจาและความร่วมมือเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างอิตาลีและลิเบีย ลิเบียใช้ว่าทกรรมความมั่นคงในการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเพิ่มอำนาจการต่อรอง เป็นการเน้นย้ำความกังวลด้านความมั่นคงของอิตาลีซึ่งกระทบต่อ

เสียงของประชาชนอิตาลีเช่นกัน สิ่งนี้กดดันอิตาลีให้ร่วมมือกับลิเบีย (Paoletti, 2011) หรือ การเจรจาระหว่างเซเนกัลกับสเปนเพื่อควบคุมการย้ายถิ่นฐานข้ามพรมแดน สเปนต้องให้เงินช่วยเหลือและการสนับสนุนต่างๆ เพื่อแลกกับการให้เซเนกัลร่วมมือในการลาดตระเวน ชายแดนร่วมกัน และให้เซเนกัลร่วมในกระบวนการส่งผู้ลี้ภัยกลับ (Andersson, 2014, pp. 41-42) นอกจากตัวแสดงที่เป็นรัฐแล้ว ยังมีตัวแสดงที่เป็นองค์กรเหนือรัฐอย่าง สหภาพยุโรป (European Union) ที่มีนโยบายการจัดการการย้ายถิ่นฐานและผู้ลี้ภัย ในระดับภูมิภาคและมีผลบังคับใช้กับรัฐสมาชิก สหภาพยุโรปมียุทธศาสตร์ Burden-sharing หรือแบ่งภาระในภูมิภาค แต่ก็มียุทธศาสตร์ Buden-Shifting หรือ อันหมายถึงการย้ายภาระ ไปไว้นอกภูมิภาค อีกทางหนึ่งก็คือการผลักภาระไปภายนอก หรือ Externalization ตรงนี้ทำให้ รัฐที่มีอำนาจน้อยกว่ามีช่องทางในการต่อรองเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ทางการทูต ด้านอื่นๆ เช่น สหภาพยุโรปยื่นข้อเสนอให้เงินช่วยเหลือกับตุรกี แลกกับการที่ตุรกีช่วยสหภาพ ยุโรปควบคุมจำนวนของผู้ลี้ภัยในกรีซและต้องป้องกันชายแดนมากขึ้น (Greenhill, 2016)

วิธีต่อมาคือการใช้สถานะของการเป็นรัฐผู้ส่งที่เป็นแหล่งที่มาของแรงงานเพื่อต่อรอง กับรัฐผู้รับโดยตรง ฟิลิปปินส์เป็นประเทศผู้ส่งที่เป็นต้นแบบในการกำหนดนโยบายเชิงรุก เพื่อต่อรองกับประเทศผู้รับ เนื่องจากฟิลิปปินส์เป็นประเทศผู้ส่งที่ให้ความสำคัญกับนโยบาย การย้ายถิ่นฐานออกและการส่งออกแรงงาน เนื่องจากใช้การส่งออกแรงงานเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาเศรษฐกิจของฟิลิปปินส์อย่างหนึ่ง ฟิลิปปินส์กำหนดข้อเรียกร้องหลายประการ ต่อรัฐผู้รับ (Garcés-Mascareñas, 2012) กลายเป็นยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่สำคัญ รัฐบาลฟิลิปปินส์มีส่วนร่วมในการริเริ่มข้อตกลงทวิภาคีหลายฉบับกับประเทศผู้รับ จำนวนมากมาอย่างยาวนาน (Chanda & Gopalan, 2011, p. 186; Money & Lockhart, 2019, p. 243) ประเทศผู้รับได้ยอมรับข้อเรียกร้องของฟิลิปปินส์ แม้กระทั่งนำมาใช้เป็น กฎหมายภายใน (Battistella, 1995, p. 13) ฟิลิปปินส์ยังจัดลำดับความสำคัญของ ประเทศผู้รับ ดังเช่นที่ทำกับประเทศในตะวันออกกลางในปี ค.ศ. 1991 เมื่อรัฐมนตรีกระทรวง แรงงานจากฟิลิปปินส์พยายามเจรจาให้ประเทศในตะวันออกกลางรับคนงานชาวฟิลิปปินส์ (Battistella, 1995; Hickey, Narendra, & Rainwater, 2013) นอกจากนี้ ในระหว่างการ ประชุมทวิภาคี ฟิลิปปินส์มักมีประเด็นการคุ้มครองผู้ย้ายถิ่นฐานอยู่ในวาระการเจรจาของตน เสมอ ในบริบทของอาเซียน ฟิลิปปินส์เป็นผู้นำในหมู่ของรัฐผู้ส่งเพื่อต่อรองให้เกิดความร่วมมือ ในเรื่องการย้ายถิ่นฐานระดับภูมิภาค (Hickey, Narendra, & Rainwater, 2013) ดังนั้น ฟิลิปปินส์จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งของรัฐผู้ส่งที่พยายามเจรจาทันทีกับรัฐผู้รับ เช่นเดียวกับ

ตัวอย่างสุดท้ายคือวิธีการระงับการเดินทางของพลเมืองตนเองไม่ให้ไปทำงานในรัฐผู้รับ เป็นเหมือนการคว่ำบาตรแต่เป็นการใช้การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือ เช่น

กรณีความตึงเครียดระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซียหลังจากกรณีการละเมิดสิทธิต่อแรงงานอินโดนีเซีย (Liow, 2002; 2003) และในปี ค.ศ. 2009 มีการระงับการส่งออกแม่บ้านผู้หญิงไปยังมาเลเซียเป็นระยะๆ อินโดนีเซียเรียกร้องให้มีการแก้ไขข้อตกลงทวิภาคีกับมาเลเซีย ซึ่งบรรลุผลสำเร็จในปี ค.ศ. 2011 (Palmer, 2016) แม้ว่ามาเลเซียจะเลือกเปลี่ยนประเทศผู้ส่งแรงงานแม่บ้านหลักเป็นกัมพูชาในระยะเวลาถัดมา (Kneebone, 2012, p. 375) แต่ก็นับว่าอินโดนีเซียบรรลุเป้าหมายของตนในฐานะรัฐผู้ส่ง เช่นเดียวกัน รัฐบาลฟิลิปปินส์เองก็ใช้กลยุทธ์การระงับการส่งออกแม่บ้านเพื่อกดดันประเทศผู้รับให้คุ้มครองสิทธิคนฟิลิปปินส์ ซึ่งแรงกดดันสำเร็จเมื่อมาเลเซียและสิงคโปร์ในฐานะประเทศผู้รับ ยินยอมทำข้อตกลงเพื่อคุ้มครองแรงงานแม่บ้านผู้หญิงจากฟิลิปปินส์ (Heyzer et al., 1994, p. 136) อีกตัวอย่างคือ กรณีที่รัฐบาลเมียนมาได้ประกาศห้ามแรงงานทุกประเภทไปทำงานที่มาเลเซียในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 2016 เพื่อแสดงออกถึงความไม่พอใจทางการทูต หลังจากที่รัฐบาลมาเลเซียวิพากษ์วิจารณ์เมียนมาเรื่องโรฮิงญาหลายครั้ง ซึ่งแม้นโยบายนี้ไม่มีประสิทธิผลในการหยุดการเดินทางของแรงงานไปมาเลเซียได้จริง แต่มีนัยสำคัญต่อการเมืองระหว่างประเทศ (Khemanitthathai, 2022, p. 195)

8. บทส่งท้าย

การศึกษาปรากฏการณ์การโยกย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เผชิญกับข้อท้าทายเกี่ยวกับขอบเขตของตัวสาขาวิชาเองว่าควรก้าวพ้นการมองรัฐเป็นศูนย์กลางไปแค่ไหน จะเห็นได้ว่ามีความพยายามของนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนำรัฐกลับเข้ามาในการศึกษาอยู่หลายครั้งหลายกระแส เช่นแนวคิด Migration Diplomacy ที่ได้นำเสนอไปในข้างต้น แต่กรอบการศึกษาที่ให้ความสนใจกับรัฐก็มักจะถูกท้าทายด้วยตัวปรากฏการณ์เองที่มีลักษณะข้ามรัฐข้ามพรมแดน และท้าทายอธิปไตยของรัฐแบบดั้งเดิม ขณะเดียวกัน กรอบการศึกษาที่มีรัฐเป็นศูนย์กลางเช่นนี้ก็มิได้ปฏิเสธข้อโต้แย้งดังกล่าว ยอมรับอำนาจที่จำกัดของรัฐ และยอมรับว่าไม่อาจหนีพ้นภาวะข้ามชาติและโลกาภิวัตน์ไปได้ เพียงแต่ต้องการเน้นการศึกษาพฤติกรรมของรัฐเพื่อประโยชน์ในการเติมเต็มความเข้าใจต่อปรากฏการณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อสร้างความเข้าใจต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและการทูตในมุมมองที่เชื่อมโยงกับประเด็นข้ามชาติที่ไม่ใช่ประเด็นดั้งเดิมในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

การขยายขอบเขตของสาขาวิชาให้กว้างขวางขึ้นไปสู่การผสมผสานกับสาขาวิชาอื่นๆ ก็จะช่วยสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ ดังที่เห็นได้จากการใช้กรอบการศึกษาของ

เศรษฐศาสตร์การเมือง หรือ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เข้ามาผสมผสานกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้พลัดถิ่นหรือ Diaspora และรัฐต้นทาง (State-Diaspora Relations) หรือเชื่อมโยงข้ามชาติระหว่างรัฐต้นทางกับประชากรที่มีชนชาติเดียวกันที่อาศัยอยู่ในปลายทาง เพื่อประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศตนเอง มีการศึกษาบทบาทของรัฐต่อกิจกรรมทางการเมืองของ Diaspora ในหลายแบบ เช่น บทบาทรัฐต้นทางในการจัดตั้งกลุ่ม Diaspora ให้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศปลายทาง เพื่อเป้าหมายการต่างประเทศ (Delano, 2009) หรือบทบาทของ Diaspora ต่อการกำหนดนโยบายการต่างประเทศของประเทศปลายทางเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของประเทศต้นทาง (Adamson, 2016; Adamson and Demetriou, 2007; Tsourapas, 2016; Koinova, 2011) นอกจากนี้ ยังมีการเสนอแนวคิดเพื่อขยายขอบเขตของ Migration Diplomacy เช่น การให้การย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศมีลักษณะเป็น Soft Diplomacy หรือการทูตแบบอ่อนที่เชื่อมโยงติดตัวไปกับการย้ายถิ่นฐานของประชากร การให้ความสำคัญต่อตัวแสดงที่หลากหลายตั้งแต่รัฐต่างๆ ไปจนถึง การเคลื่อนไหวข้ามชาติองค์กร Diaspora และเครือข่ายทางสังคมระหว่างชนชั้นนำ (Wenden, 2023) โดยที่ยังถูกนับรวมเป็นการศึกษาในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- Adamson, F. B. (2006). Crossing Borders: International Migration and National Security. *International Security*, 31(1), 165-199. <http://www.jstor.org/stable/4137542>
- Adamson, F. B. (2016). The Growing Importance of Diaspora Politics. *Current History*, 115(784), 291-297. <https://www.jstor.org/stable/48614196>
- Adamson, F. B., & Demetriou, M. (2007). Remapping the Boundaries of State and National Identity: Incorporating Diasporas into IR Theorizing. *European Journal of International Relations*, 13(4), 489-526. <https://doi.org/10.1177/1354066107083145>
- Adamson, F. B., & Tsourapas, G. (2019). Migration Diplomacy in World Politics. *International Studies Perspectives*, 20(2), 113-128. <https://doi.org/10.1093/isp/eky015>
- Andersson, R. (2014). *Illegality, Inc.: Clandestine Migration and The Business of Bordering Europe*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Arnold, F., & Shah, N. M. (1984). Asian Labor Migration to the Middle East. *The International Migration Review*, 18(2), 294-318. <https://doi.org/10.2307/2545952>
- Balzacq, T. (2008). The Policy Tools of Securitization: Information Exchange, EU Foreign and Interior Policies. *Journal of Common Market Studies*, 46(1), 75-100.
- Battistella, G. (1995). Philippine Overseas Labour: From Export to Management. *ASEAN Economic Bulletin*, 12(2), 257-273.
- Bauböck, R. (1994). *Transnational Citizenship: Membership and Rights in International Migration*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Betts, A. (2008). *Global Migration Governance*. Oxford, UK: University College.
- Betts, A. (2011). *Global Migration Governance*. Oxford: Oxford University Press.

- Betts, A., & Milner, J. (2007). *The Externalisation of EU Asylum Policy: The Position of African States*. Copenhagen: Danish Institute for International Studies.
- Birks, J. S., & Sinclair, C. A. (1979). International Labour Migration in the Arab Middle East. *Third World Quarterly*, 1(2), 87-99.
- Bourbeau, P. (2011). *The Securitization of Migration: A Study of Movement and Order*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203829349>
- Brettell, C. B., & Hollifield, J. F. (Eds.). (2007). *Migration Theory: Talking Across Disciplines* (2nd ed.). New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203950449>
- Breunig, C., Cao, X., & Luedtke, A. (2012). Global Migration and Political Regime Type: A Democratic Disadvantage. *British Journal of Political Science*, 42(4), 825-854. <https://doi.org/10.1017/S0007123412000051>
- Carens, J. (2013). *The Ethics of Immigration*. New York: Oxford University Press.
- Carlos, M. R. D. (2002). On the Determinants of International Migration in the Philippines: An Empirical Analysis. *The International Migration Review*, 36(1), 81-102.
- Castles, S. (2004). Why Migration Policies Fail. *Ethnic and Racial Studies*, 27(2), 205-227. <https://doi.org/10.1080/0141987042000177306>
- Chalcraft, J. (2010). *Monarchy, Migration and Hegemony in the Arabian Peninsula*. LSE Kuwait Programme on Development, Governance and Globalisation in the Gulf States. London: London School of Economics and Political Science.
- Chanda, R., & Gopalan, S. (2011). Managing Migration in Asia: The Role of Interstate Cooperation. In Hansen, R., Koehler, J., & Money, J. (Eds.). *Migration, Nation States, and International Cooperation* (pp. 170-210). London: Routledge.
- Chilton, A., & Woda, B. (2022). The Expanding Universe of Bilateral Labor Agreements. *Theoretical Inquiries in Law*, 23(2), 1-64. <https://doi.org/10.1515/til-2022-0010>

- De Crodier, B. (2014). The Dynamics of South-South Interaction: An Examination of the Multidimensional Ties Between Pakistan and the Arab Gulf Countries. *Alternatives Turkish Journal of International Relations*, 13(4), 15-27.
- Delano, A. (2009). From Limited to Active Engagement: Mexico's Emigration Policies from a Foreign Policy Perspective (2000–2006). *International Migration Review*, 43(4), 764-814. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2009.00784.x>
- Delano, A. (2011). *Mexico and Its Diaspora in the United States: Policies of Emigration Since 1848*. New York: Cambridge University Press.
- Fawcett, J. T. (1989). Networks, Linkages, and Migration Systems. *International Migration Review*, 23(3), 671-680.
- Feiler, G. (2003). *Economic Relations Between Egypt and the Gulf Oil States, 1967–2000: Petro-Wealth and Patterns of Influence*. Brighton: Sussex Academic Press.
- Fitzgerald, D. (2005). Nationality and Migration in Modern Mexico. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(1), 171-191. <https://doi.org/10.1080/1369183042000305735>
- Fitzgerald, D. (2006). Inside the Sending State: The Politics of Mexican Emigration Control. *International Migration Review*, 40(2), 259-293. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2006.00017.x>
- Fitzgerald, D. (2009). *A Nation of Emigrants: How Mexico Manages Its Migration*. Berkeley: University of California Press.
- Freeman, G. P. (2006). National Models, Policy Types, and the Politics of Immigration in Liberal Democracies. *West European Politics*, 29(2), 227-247. <https://doi.org/10.1080/01402380500512585>
- Garcés-Mascreñas, B. (2012). *Labour Migration in Malaysia and Spain: Markets, Citizenship and Rights*. Amsterdam: Amsterdam University Press. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/34537>

- Geddes, A., & Money, J. (2013). Mobility Within the European Union. In Hansen, R., Koehler, J., & Money, J. (Eds.). *Migration, Nation States, and International Cooperation* (pp. 31-43). London: Routledge.
- Ghosh, B. (2000). Towards a New International Regime for Orderly Movements of People. In *Managing Migration: Time for a New International Regime?* (pp. 6-26). New York: Oxford University Press.
- Gibney, M. J. (2004). *The Ethics and Politics of Asylum: Liberal Democracy and the Response of Refugees*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Greenhill, K. M. (2002). Engineered Migration and the Use of Refugees as Political Weapons: A Case Study of the 1994 Cuban Balseros Crisis. *International Migration*, 40(4), 39-74.
- Greenhill, K. M. (2010). *Weapons of Mass Migration: Forced Displacement, Coercion, and Foreign Policy*. Cornell University Press. Ithaca, N.Y.: <https://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctt7v70q>
- Greenhill, K. M. (2016). Open Arms Behind Barred Doors: Fear, Hypocrisy and Political Schizophrenia in the European Migration Crisis. *European Law Journal*, 22(3), 317-332.
- Hansen, G. H. (2010). The Governance of Migration Policy. *Journal of Human Development and Capabilities*, 11(2), 185-204.
- Hansen, R. (2013). Making Cooperation Work: Interests, Incentives, and Action. In Hansen, R., Koehler, J., & Money, J. (Eds.). *Migration, Nation States, and International Cooperation* (pp. 14-27). New York: Routledge.
- Heisler, B. S. (1985). Sending Countries and the Politics of Emigration and Destination. *The International Migration Review*, 19(3), 469-484.
- Heyzer, N., Lycklama à Nijeholt, G., & Weerakoon, N. (Eds.). (1994). *The Trade in Domestic Workers: Causes, Mechanisms, and Consequences of International Migration*. Kuala Lumpur: APDC; London: Zed Books.
- Hickey, M., Narendra, P., & Rainwater, K. (2013). *A Review of Internal and Regional Migration Policy in Southeast Asia* (Working Paper 8). Singapore: Asia Research Institute, National University of Singapore.

- Hollifield, J. F. (2004). The Emerging Migration State. *International Migration Review*, 38(3), 885-912.
- Hollifield, J. F. (2012). Migration and International Relations. In Rosenblum, M. R., & Tichenor, D. J. (Eds.). *Oxford Handbook of the Politics of International Migration*. Oxford: Oxford University Press.
- Jacobson, D. (1996). *Rights Across Borders: Immigration and the Decline of Citizenship*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Khemaniythathai, S. (2022). *Emigration State in Transition: Foreign Policy Goals in Myanmar's Emigration Policies and Practices* (Thesis), SOAS University of London.
- Khondker, H. H. (2017). Migration Governance: Global-National Interface. In Short, P., Hossain, M., & Khan M. A. (Eds.). *South-South Migration: Emerging Patterns, Opportunities and Risks* (pp. 173-198). <https://doi.org/10.4324/9781315198125-9>
- Kneebone, S. (2012). Migrant Workers Between States: In Search of Exit and Integration Strategies in Southeast Asia. *Asian Journal of Social Science*, 40, 367-391. <https://doi.org/10.1163/15685314-12341246>
- Koinova, M. (2011). Diaspora and Secessionist Conflicts: The Mobilization of Armenian, Albanian and Chechen Diasporas. *Ethnic and Racial Studies*, 34(2), 333-356.
- Koser, K. (2010). International Migration and Global Governance. *Global Governance*, 16, 301-315.
- Koslowski, R. (1999). *Migration and Citizenship in World Politics: From Nation-States to European Policy*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Kritz, M. M., Keely, C. B., & Tomasi, S. M. (1981). *Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements*. Staten Island, NY: Center for Migration Studies.
- Lam, J. (2013). Refugee Policy and Foreign Policy: Examining Policy Linkage in Chinese Relations with North Korea, Myanmar, and Vietnam. *Inquiries Journal/Student Pulse*, 5(10). <http://www.kmmvc.com/view-15526.html>

- Lean, L. L., & Hoong, P. C. T. (1983). Migrant Workers in ASEAN: A Review of Issues and Implications for Government Policies. *International Migration*, 21(2), 277-287. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.1983.tb00462.x>
- Levitt, P., & de la Dehesa, R. (2003). Transnational Migration and the Redefinition of the State: Variations and Explanations. *Ethnic and Racial Studies*, 26(4), 587-611. <https://doi.org/10.1080/0141987032000087325>
- Liow, J. C. Y. (2002). Desecuritisising the 'Illegal Indonesian Migrant Worker' Problem in Malaysia's Relations with Indonesia. In *RSIS Commentaries*, No. 017. Singapore: Nanyang Technological University. <https://dr.ntu.edu.sg/handle/10356/91887>
- Liow, J. C. Y. (2003). Malaysia's Illegal Indonesian Migrant Labour Problem: In Search of Solutions. *Contemporary Southeast Asia*, 25(1), 44-64.
- Lockhart, S. P., & Money, J. (2013). Migration Cooperation in Asia: The Trans-Tasman Travel Arrangement. In Hansen, R., Koehler, J., & Money, J. (Eds.). *Migration, Nation States, and International Cooperation* (pp. 44-72). Routledge.
- Loescher, G., & Scanlan, J. A. (1986). *Calculated Kindness: Refugees and America's Half-Open Door, 1945 to the Present*. New York: Free Press.
- Martin, P. L., Abella, M., & Kuptsch, C. (2006). *Managing Labor Migration in the Twenty-First Century*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Martin, S. (2013). International Cooperation and International Migration: An Overview. In Hansen, R., Koehler, J., & Money, J. (Eds.). *Migration, Nation States, and International Cooperation* (pp. 128-145). Routledge.
- Massey, D. S. (1987). *Return to Aztlan: The Social Processes of International Migration from Western Mexico*. Berkeley: University of California Press.
- Massey, D. S. (1998). *World in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford: Oxford University Press.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.

- Mavroudi, E., & Nagel, C. (2016). Making Sense of Global Migration. In *Global Migration: Patterns, Processes, and Politics*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315623399>
- Mirilovic, N. (2015). Regime Type, International Migration, and the Politics of Dual Citizenship Toleration. *International Political Science Review*, 36(5), 510-525. <https://doi.org/10.1177/0192512114535451>
- Mitchell, C. (1989). International Migration, International Relations and Foreign Policy. *The International Migration Review*, 23(3), 681-708. <https://doi.org/10.2307/2546435>
- Money, J., & Lockhart, S. P. (2019). *Migration Crises and the Structure of International Cooperation*. Athens, GA: University of Georgia Press.
- Newland, K. (2010). The Governance of International Migration: Mechanisms, Processes and Institutions. *Global Governance*, 16(3), 331-343. <http://www.jstor.org/stable/29764950>
- Østergaard-Nielsen, E. (2003). *International Migration and Sending Countries: Perceptions, Policies, and Transnational Relations*. Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan.
- Palmer, W. J. (2016). *Indonesia's Overseas Labour Migration Programme, 1969–2010*. Leiden; Boston: Brill.
- Paoletti, E. (2011). *The Migration of Power and North-South Inequalities: The Case of Italy and Libya*. New York: Palgrave Macmillan.
- Piore, M. J. (1979). *Birds of Passage: Migrant Labor in Industrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Portes, A. (1978). Migration and Underdevelopment. *Politics & Society*, 8(1), 1-48. <https://doi.org/10.1177/003232927800800101>
- Portes, A., & Bash, R. L. (1985). *Latin Journey: Cuban and Mexican Immigrants to the United States*. Berkeley: University of California Press.
- Portes, A., & Rumbaut, R. (1996). *Immigrant America: A Portrait*. Berkeley: University of California Press.
- Portes, A., & Walton, J. (1981). *Labor, Class, and the International System*. New York: Academic Press.

- Risse, M. (2008). On the Morality of Immigration. *Ethics & International Affairs*, 22(1), 25-33. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7093.2008.00127.x>
- Rudolph, C. W. (2006). *National security and Immigration: Policy Development in the United States and Western Europe since 1945*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Sassen, S. (1991). *The Global City: New York, London, Tokyo*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sassen, S. (1996). *Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization*. New York: Columbia University Press.
- Sassen-Koob, S. (1984). Notes on the Incorporation of Third World Women into Wage Labor Through Immigration and Offshore Production. *The International Migration Review*, 18(4), 1144-1167. <https://doi.org/10.2307/2546076>
- Schenk, C. (2016). Assessing Foreign Policy Commitment Through Migration Policy in Russia. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, 24(4), 475-499.
- Shuto, M. (2006). Labour Migration and Human Security in East and Southeast Asia. In Kleinschmidt, H. (Ed.). *Migration, Regional Integration and Human Security: The Formation and Maintenance of Transnational Spaces* (pp. 205-224). Aldershot, England; Burlington, VT: Ashgate.
- Soysal, Y. N. (1994). *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chicago: University of Chicago Press.
- Stolz, B. (2007). Interpreting the U.S. Human Trafficking Debate Through the Lens of Symbolic Politics. *Law and Policy*, 29(3), 311-338.
- Teitelbaum, M. S. (1980). Right Versus Right: Immigration and Refugee Policy in the United States. *Foreign Affairs*, 59(1), 2-59.
- Teitelbaum, M. S. (1983). International Migration and Foreign Policy. In *Defense of the Alien*, 6, 219-223.
- Teitelbaum, M. S. (1984). Immigration, Refugees, and Foreign Policy. *International Organization*, 38(3), 429-450. <https://doi.org/10.1017/S0020818300026801>

- Thielemann, E. (2003). European Burden-Sharing and Forced Migration. *Journal of Refugee Studies*, 16(3), 223-235.
- Thiollet, H. (2011). Migration as Diplomacy: Labor Migrants, Refugees, and Arab Regional Politics in the Oil-Rich Countries. *International Labor and Working-Class History*, 79(1), 103-121.
- Tsourapas, G. (2015). Why Do States Develop Multi-Tier Emigrant Policies? Evidence from Egypt. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(13), 2192-2214.
- Tsourapas, G. (2016). Nasser's Educators & Agitators Across Al Watan al-'Arabi: Tracing the foreign policy importance of Egyptian regional migration, 1952–1967. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 43(3), 324-341.
- Tsourapas, G. (2017). Migration Diplomacy in the Global South: Cooperation, Coercion and Issue Linkage in Gaddafi's Libya. *Third World Quarterly*, 38(10), 2367-2385. <https://doi.org/10.1080/01436597.2017.1350102>
- Tsourapas, G. (2018). Labor Migrants as Political Leverage: Migration Interdependence & Coercion in the Mediterranean. *International Studies Quarterly*, 62(2), 383-395. <https://doi.org/10.1093/isq/sqx088>
- Wallerstein, I. (1974). *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press.
- Weiner, M. (1985). On International Migration and International Relations. *Population and Development Review*, 11(3), 441-455. <https://doi.org/10.2307/1973247>
- Weiner, M. (1995). *The Global Migration Crisis: Challenge to States and to Human Rights*. New York: HarperCollins.
- Weiner, M. (Ed.). (1993). *International Migration and Security*. Boulder, CO: Westview.
- Weiner, M., & Münz, R. (1997). Migrants, Refugees and Foreign Policy: Prevention and Intervention Strategies. *Third World Quarterly*, 18(1), 25-51.
- Wenden, C. W. de. (2023). *Migration and International Relations*. Cham: Springer.

- Zolberg, A. R. (1981). International Migration in Political Perspective. In Kritz, M. M., Keely, C. B., & Tomasi, S. M. (Eds.). *Global Trends in Migration: Theory and Research on International Population Movements* (pp. 3-27). New York: Center for Migration Studies Staten Island.
- Zolberg, A. R. (1984). International Migration and Foreign Policy: When Does a Marginal Issue Become Substantive? In *Defense of the Alien*, 6, 209-218. <http://www.jstor.org/stable/23141069>
- Zolberg, A. R. (2006). *A Nation by Design: Immigration Policy in the Fashioning of America*. Cambridge, MA: Harvard University Press and Russell Sage.
- Zolberg, A. R., Suhrke, A., & Aguayo, S. (1989). *Escape from Violence: Conflict and the Refugee Crisis in the Developing World*. New York: Oxford University Press.